

Nors P. Trosto lituanistiniai (kaip ir nelituanistiniai) straipsniai dažniausiai yra trumpi, tačiau jiems būdingas minties originalumas ir gilumas, puikus orientavimasis nagrinėjamojoje problematikoje. Savo lingvistinėmis pažiūromis glaudžiai susijęs su garsiąja Prahos lingvistine mokykla, daugiausia dėmesio skyrusia sinchroniniams tyrinėjimams, P. Trostas neatsiribojo ir nuo diachronijos (svarstė baltų ir slavų senųjų santykių klausimus, rašė apie baltų kalbų atskirų konstrukcijų kilmę ir kt.). Apskritai velionis buvo plataus diapazono mokslininkas, į savo tyrinėjimų sferą įtraukęs ne tik germanų, baltų, slavų, bet ir hebrajų, idiš, čigonų kalbas. Turėdama galvoje jo nuopelnus germanistikai, Gėtingeno Mokslų akademija 1967 m. jį išrinko savo nariu korespondentu, o Austrijos Mokslų akademija ir Vienos universitetas 1979 m. jam paskyrė Herderio premiją.

Prof. P. Trosto mokslinis talentas gražiai derinosi su jo paprastumu, nuoširdumu, draugiškumu. Šių eilučių autoriui ne kartą teko su juo susitikti Prahoje ir pajusti tas velionio asmens ypatybes (paskutinį sykį 1980 m., kai jo sveikata jau buvo gerokai pašlijusi).

Šviesus prof. P. Trosto paveikslas ilgai išliks jį pažinojusių lituanistų širdyse, o jo novatoriškais darbais naudosis ne viena lietuvių kalbos ir literatūros specialistų karta.

Jonas Palionis

JONAS KABELKA

1986 m. gruodžio 26 dieną mirė žymus lietuvių kalbininkas, vertėjas, mūsų leidinio redkolegijos narys ir bendradarbis Jonas Kabelka.

J. Kabelka gimė 1914 m. lapkričio 8 dieną Zviniškių kaime (netoli Liudvinavo, Kapsuko rajone). Iš pradžių lankė Marijampolėje (dab. Kapsukas) buvusią klasikinę gimnaziją, o vėliau šio miesto Rygiškių Jono gimnaziją, kurią baigė 1934 m. J. Kabelkos bendraklasis ir geriausias draugas buvo prancūzų semiotikos mokyklos kūrėjas Algirdas Greimas.

1934–1937 m. J. Kabelka lietuvių kalbą ir literatūrą studijavo Kauno universitete. 1937–1939 m. baltistikos studijas jis tęsė Berlyno universitete, kur tuo metu profesoriavo J. Gerulis, M. Fasmeris. 1939–1941 m. J. Kabelka Latvijos universitete klausė žymiųjų latvių baltistų J. Endzelyno, J. Plakio, E. Blesės paskaitų. Čia jam ypač didžiulės įtakos turėjo J. Endzelynas. Apie jį su meile ir pagarba velionis mėgdavo pasakoti savo mokiniams ir kolegoms.

1944–1946 m. J. Kabelka mokytojavo savo buvusioje gimnazijoje Kapsuke. Jo lietuvių kalbos ir literatūros pamokos daugeliui mokinių (tarp jų ir šių eilučių autoriui) liko kaip vienas įspūdingiausių mokyklos dienų prisiminimų.

1947 m. J. Kabelka baigė Kauno universitetą, kuriame jau buvo pradėjęs dirbti 1946 m. Nuo 1950 m. iki pat mirties jis dėstė Vilniaus universitete. 1964 m. J. Kabelka Vilniuje apgynė kandidatinę disertaciją, kuri buvo išleista atskira knyga „Kristijono Donelaičio raštų leksika“ (V., 1964). 1964 m. jam buvo suteiktas LTSR nusipelnusio kultūros veikėjo, o 1970 m. – docento vardas.

Dėstydamas aukštosiose mokyklose, J. Kabelka keliolika metų dirbo ir „Minties“ leidykloje. 1957–1965 m. buvo šios leidyklos vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas.

Pirmuosius savo tyrinėjimus J. Kabelka paskelbė dar studijų metais. 1938 m. P. Skardžiaus redaguotame Kauno universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto leidinyje „Archivum Philologicum“ buvo išspausdintas J. Kabelkos straipsnis „1647 metų evangelijos“ o 1939 m. – „Latviški žodžiai 1603 metų Thesaure Polyglotte“.

Lietuvių kalbos istorijai labai reikšminga minėtoji J. Kabelkos studija apie Kristijono Donelaičio leksiką. Tai pirmas tokio pobūdžio veikalas apie atskiro mūsų grožinės literatūros kūrėjo kalbą. Ji labai pravers ateityje rašant istorinį lietuvių kalbos žodyną.

Daugelį metų J. Kabelka Universitete dėstė baltų filologijos įvadą. Studentams lituanistams tai buvo vienas iš mėgstamiausių kursų. Juos labai patraukdavo pats objektas,

bet turbūt nemažiau ir dėstytojo asmenybė. Skaitytų paskaitų pagrindu J. Kabelka parašė ne tik studentams, bet ir visiems baltų kalbų tyrinėtojams labai naudingą knygą „Baltų filologijos įvadas“ (V., 1982). Žymusis Maskvos baltistas Vladimiras Toporovas viena proga apie šią knygą rašė: „Kaip gera, kad išėjo „Baltų filologijos įvadas“ – puikiai išdėstyta medžiaga, tiksliai ir glaustai, aš sakyčiau, tikras dėstytojo grakštumas. Labai norėtusi, kad ši knyga būtų išversta į rusų kalbą“. Tai pirmas „Baltų filologijos įvadas“, parašytas lietuvių kalba.

J. Kabelka buvo žymiausias mūsų latvistas. Kaip ir baltų filologijos įvada, taip ir latvių kalbą daugelį metų jis dėstė studentams lituanistams. J. Kabelka išleido du latvių kalbos vadovėlius. Ypač vertingas yra 1975 m. išleistas vadovėlis „Latvių kalba“. Tai lyg maža latvistikos enciklopedija, kurioje aptariami latvių kalbos santykiai su kitomis kalbomis, supažindinama su šios baltų kalbos tarmėmis, rašto paminklais, tautosakos rinkiniais, tyrimo istorija. Prieš mirtį J. Kabelka suspėjo parengti naują šios knygos leidimą.

J. Kabelka kartu su savo buvusiu mokiniu Jonu Balkevičiumi yra ir kito tiek lietuviams, tiek latviams labai svarbaus veikalo autorius.

Šie kalbininkai 1977 m. išleido didelį (apie 42 tūkstančių žodžių) „Latvių–lietuvių kalbų žodyną“.

J. Kabelka paskelbė vertingų straipsnių lietuvių kalbos istorijos, kalbos kultūros klausimais. Kartu su Z. Zinkevičiumi jis parašė apybraižą apie Kazimierą Būgą, kuri buvo išspausdinta K. Būgos „Rinktiniuose raštuose“.

Prisidėjo J. Kabelka ir prie akademinio „Lietuvių kalbos žodyno“ rengimo: buvo šio veikalo III–VI tomų redakcinės kolegijos narys. Jis taip pat buvo „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ (V., 1954) redakcinės kolegijos narys.

J. Kabelka iš latvių ir vokiečių kalbų išvertė nemažą grožinės literatūros kūrinį. Pirmiausia čia reikėtų paminėti puikius jo latvių literatūros klasikų Andrejaus Upyčio ir Vilio Lacio raštų vertimus. Kartu su J. Iškausku jis išvertė tarybinio rusų kalbininko A. Reformatskio knygą „Kalbotyros įvadas“ (V., 1963).

J. Kabelka buvo paskutinis kalbininkas, kuris lietuvių kalbotyrą tiesiogiai siejo su žymiųjų pirmosios mūsų šimtmečio pusės lietuvių, latvių, vokiečių baltistų moksline veikla.

Palaidotas Jonas Kabelka Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Algirdas Sabaliauskas